

népdalban is hangzik, nem lehet őrizkedni. A felvett idegen szó nem mélyezi meg a nyelv törvényeit, (a népdalban ma már Bosznia meg a masinista is szépen hangzik), hanem az idegen mondatfűzés, meg az idegen szavak szerint való szóképzés, pl. poroda, tanoda stb.

Különben én ezután Herman Ottó közölt tanácsait, a mint lehetséges, szívesen követem. De, addig is, míg ezt tehetem, koncedáljon annyit, hogy mégis jobb, ha a szűk korlátok között levő néha hézagos, néha teljes anyagot

gyűjt, mint ha a jó módban levő semmit sem tesz.

Vannak nálunk is kedvező körülmények, hogy valaki a tölgyek nomenklaturájára Herman Ottó kivánságát tökéletesen kielégíthetné. Én nem vagyok ebben a kedvező helyzetben. Gyűjtöttem, az irodalomban levő ellenmondásokra reámutattam, a nép nyelvben még lappangó tölgynevek összegyűjtésére a figyelmet felhívtam. Ennyit is tenni mégis csak jobb, mint az »Ej ráérünk arra még« elvből semmit se lendíteni.

BORBÁS VINCZE.

XXXVII. 1885-BEN ELHÚNYT TERMÉSZETTUDÓSOK NEKROLÓGJA.

Andrae, Carl Justus, geológus és palaeontológus, született 1816. nov. 1-jén Naumburgban Poroszországban; előbb a saarbrückeni bányásziskolában tanított, majd a poppelsdorfi gazdasági akadémián s végül a bonni egyetemen professoroskodott, a hol május 8-ikán hunyt el. Andrae-nak tudományos dolgozatai különösen a növény-palaeontológia körébe vágnak. Kiváló érdemei vannak hazánk, nevezetesen a Bánság és Erdély növénytan és geológiai viszonyainak kutatásában, a melynek céljából 1851-ben Erdélyben botanizált, s a többek közt Schurral is számos nagyobb kirándulást tett Hermánynál és Bráza havasain. Közleményei, a melyek a Botanische Zeitung-ban, az Abhandlungen der Naturforsch. Gesellsch. zu Halle, a Verhandlungen des Siebenbürg. Vereins, és a Leipziger Illustr. Zeitung-ban, továbbá a bécsi cs. k. geológiai intézet értekezései között jelentek meg, igen alapos tanulmányok. Közülök kiemelendők a következők: »Beiträge zur fossilen Flora Siebenbürgens und des Banates,« XII táblával, »Beitr. zur Kenntniss der Flora des südl. Banats, der Banater Militärgrenze und Siebenbürgens,« »Bericht über eine im Jahre 1851 unternommene geognostische Reise durch

die südlichsten Punkte des Banates stb.« Megkezdett nagyobb munkájából: »Vorweltliche Pflanzen aus dem Steinkohlengebirge der preuss. Rheinlande und Westfalens«, a kedvezőtlen viszonyok miatt csak három füzet jelenhetett meg. A hazánkban gyűjtött növényeket H a y n a l d b i b o r o s érseknek hagyományozta.*

Andrews, Thomas, chemikus, a ki különösen az ozon, valamint az anyag folyós és gázállapota között levő folytonosság kérdése körül, valamint a gázok folyóssá tétele körül** tett vizsgálatairól nevezetes, született 1813. december 19-ikén Belfastban, a hol 1835—1844-ben gyakorló orvos, 1845—1879. években pedig a Queen's College-n tanár volt; elhunyt november 26-ikán. A permanens gázok folyóssá tételéhez Caillietet-nek és Pictet-nek Andrews kísérletei adták meg a nyomot, melyen indulni kell; ő t. i. kimutatta, hogy a gázok sűrítésénél fontosabb a hőfokot lejjeb szállítani, mint a nyomást fokozni, és hogy a sűrítés lehetősége sokszor csak 1—2 fok hőfokkülönbségtől függ.

* V. ö. Magy. Növ. Lapok 1885. 90. l.

** V. ö. Népsz. Előad. 20-ik füzet. Schuller, »A levegő folyóssá tételéről« című előadás 35. l.

Baeyer, Johann Jacob, az európai fokmérésnek a megalapítója, született 1794. november 5-ikén Müggelsheimban Berlin mellett. Elhunyt szeptember 10-ikén 91 éves korában. Életrajzát a Természettud. Közlöny tavali, XVII-ik kötetében a 421-ik lapon bővebben közöltük.

Baumhauer, Eduard Heinrich von, fizikus, született 1821. szeptember 18-ikán Brüssselben; előbb Maestrichtben az Athenaeumon és később Amsterdamban volt tanár; elhunyt januáriusban, mint a hollandi tudós társaság állandó titkára, Harlem-ben.

Boissier, Eduard, híres botanikus, született Genfben 1810. május 10-ikén, elhunyt Valeyres-ben szeptember 25-ikén. Mint ivadéka egy gazdag patriczius családnak, a mely DeCandolle-ekkel is rokonságban állt, egész idejét a tudománynak és első sorban a növénytannak szentelte. Előbb Spanyolországot utazta be, s a fontosabb eredményeket díszes munkában adta ki. Később Kelet vegetációjával kezdett foglalkozni, s e végből beutazta Görögországot, Kis-Ázsiát, 1846-ban pedig a sziklás Arábia felől jöve, Jeruzsálem felé vette útját, hol a Libánonon és Antilibánonon sok növényt gyűjtött. »Flora orientalis«-a, a mely munka magában is örökre halhatatlanná tette volna nevét, a következő területeknek a teljes flóráját öleli magába: Görögország az Ádria és az Archipelagus szigeteivel és az egész európai Törökország, Krimia a Kaukázussal, Egyiptom az első zuhatagokig, északi Arábia a forróövi vonalig, Kis-Ázsia, Arménia, Szíria, Mesopotamia, Perzsia, Afganisztán, Beludisztán, Déli-Turkesztán a 45° É. sz.-ig. E roppant terület flórájának enumerációja 1867—1884 években 5 kötetben látott napvilágot. Igen számos értekezése s közleményein kívül az imént említett munka, valamint az azt megelőző »Diagnoses plantarum orientalium novarum« című műve nélkülözhetetlen tanácsadói lesznek az utókor botanikusainak. Erdemeiért 1871. május

17-ikén a magyar tudományos akadémia is kültagjává választotta.*

Bouley, Henri, a pathológia tanára az állatorvosi tanintézetben Alfortban, a párisi tudományos akadémia elnöke, született 1814. május 17-ikén Párisban, elhunyt november 30-ikán.

Bouquet, Claude, derék matematikus, a ki Briot-val együtt maradandó becsű munkákat írt a differentialegyenletekről és az elliptikus függvényekről, született 1819. december 7-ikén Marteauban (Doubs dép.); Lyonban a tudományos fakultáson, később 20 éven át a Condorcet-lyceumon és a Louis le Grand lyceumon működött, 1875 óta az akadémia tagja; elhunyt szeptember 9-ikén.

Breton des Champs, francia mérnök, különféle értékes matematikai művek szerzője, elhunyt szeptemberben. Különösen arról nevezetes, hogy ő jött nyomára és bizonyította be legelőször a Chasles-féle autográfok hamisságát. Ismeretes, hogy 1867-ben Chasles, francia akadémikus, azzal a hírrel lepte meg a tudós világot, hogy Pascal már rég felismerte Newton előtt a gravitációban azt az erőt, melytől a Holdnak a Föld körül, s a bolygóknak Nap körül való forgása származik; s ezen állítását Pascal-tól származó jegyzetekkel, s okiratokkal bizonyította.** Utóbb, mint tudjuk, kiderült, hogy az okiratok hamisak, s Chasles jóhiszeműleg vásárolta több mással mintegy 20,000 darabban. Ez ügy lebonyolításában Breton des Champs-nak is része jutott.

Carpenter, William Benjamin, hírneves zoológus, elhunyt november 10-ikén Londonban, 72 éves korában. Carpenter Bristolban született

* Műveinek teljes jegyzékét lásd a Magyar Növénytani Lapok 1885. évf. 95. lapján.

** Az egész eset, mely a tudományos világot előbb ámulatba ejtette, bőven le van írva a Természettud. Közlöny I-30 kötetének 377—383. lapján.

1813-ban; orvostanulmányai bevégeztével mint gyakorló orvos telepedett meg szülővárosában, honnan 1843-ban Londonba költözött, hogy kizárólag a tudománynak szentelje magát; nem sokára a törvényszéki orvostan tanára lett az University-College-en, s 1856-ban az egyetem regisztrátorává neveztetett ki. Számos fiziológiai tanulmányai híressé tették nevét, de legnagyobb dicsőséget szerettek neki a tenger mélyének faunája és egyéb természeti állapotai ügyében tett kutatásai, melyeknek végzése céljából az állam hajói mindig rendelkezésre állottak. Nagy kirándulásairól szóló jelentései a Royal-Society »Proceedings«-jében s értekezései a Philosophical Transactions-ben láttak napvilágot. Ezek a terjedelmes vizsgálatok a tenger mélységének fizikai és biológiai állapotára vonatkozólag rendkívül fontos eredményeket szolgáltatottak, a melyek az idevágó zoológiai és geológiai nézetek átalakulására és módosulására nagy befolyással voltak. Kiváló érdemei vannak Carpenternek a molluszkumok, echinoderma és a foraminifera faunájának tudományos ismertetésében. Számos értekezésein kívül, önálló nagyobb munkái közül felemlítjük a következőket: »Principles of comparative physiology« (4. kiadásban 1854.); »Principles of human physiology« (7. kiadás, London 1869.); »Manual of physiology« (4. kiadás, London 1865); »Microscope and its revelations« (4. kiad. London 1868); »Introduction to the study of Foraminifera«; »Zoology and instincts of animals« (London 1857. 2. kötet); »Physiology of temperance and total abstinence« (London 1871); »Principles of mental physiology« (1874).

Dessaignes, Victor, született 1800-ban december 30-ikán Vendôme-ban, hol hosszabb ideig adószedő hivatalnok volt. 1845 óta a szerves vegytan terén kezdett dolgozni, olyan eredménnyel, hogy magára vonta a figyelmet; így a hippursav szétbontása is az ő érdeme. Elhunyt januárius 5-ikén

Desains, Paul, fizikus, a ki fő-

képen a sugárzó melegre vonatkozó széleskörű vizsgálatairól nevezetes; született 1817. július 12-ikén St. Quentin-ben; 1839-ben tanár Caen-ben, 1841 óta Párisban több collégiumon, 1853-tól pedig a Sorbonne-on működött, elhunyt május 3-ikán Párisban.

Dupuy de Lôme, Stanislas Charles Henri, kitünő tengerész-mérnök, a nagy »Napoleon« csavargózónak (1848—1852), és az első páncélos hajónak, a »Gloire«-nak építője 1858-ban, ki 1870 óta a léghajó kormányozhatóságának a kérdésével is foglalkozott, született 1816. október 15-ikén Ploërmur-ben Lorient mellett, elhunyt februárius 1-jén Párisban. — 1835-ben polytechnikumi hallgató lett, s egyenesen a tengerészmérnökségre szánta magát; 1842-ben államköltségen Angliába küldték, hogy ott a páncélos hajók építését tanulmányozza; útjáról »Mémoire sur la construction des bâtimens en fer« (Páris 1844) című dolgozatában adott számot, s az ő terveze szerint készült az első francia páncélos hajó Toulonban, hol sok ideig a hajók felügyelőségével volt megbízva. 1857-ben bevették a miniszteriumhoz, hol 1860 óta mint kormánybiztos működött, s a tengerészet főinspektorává neveztetett ki. Dupuy de Lôme-nak nagy érdemei vannak a francia hajóhad emelkedésében. Az első nagy csavargózós, a mely igen nagy sebességével tűnik ki mások felett, úgyszólván a gőzhajók példányképe, a mely 1854-ben a francia flottának jelentékeny elsőbbséget szerzett az angol felett. A »Gloire«-nak, az első páncélos hajónak építése pedig a tengerészetben új korszakot nyitott. 1870-ben tagja volt a vár-védmező bizottságnak, s Páris ostroma alatt kormányozható léghajó kérdésével kezdett foglalkozni, a melyre a kormány neki 40,000 frank erejéig nyitott hitelt. Az akkori nehéz viszonyok terve teljesítését nem engedték, s az első kísérleteket csak a kapituláció után, 1872-ben, kezdhette meg, a mely kísérletekről Közlönyünk annak idején ki-

merítően értesítette olvasóinkat.* A lég-hajózás tulajdonképen Dupuy de Lôme eme kezdeményezése óta lépett a komoly tudományos kísérletezés stadiumába.

Edwards, Henri Milne, jeles zoológus, született 1800. október 23-ikán Brüggeben, elhunyt július 28-ikán. Orvostudományokat tanult Párisban, s professzor lett a Lycée Henri IV-en, 1838-ban Cuvier helyén az akadémia tagja, 1841-ben a múzeumnál dolgozott, s 1844-ben az összehasonlító zoológia és fiziológia tanára lett a tudományos fakultáson. Munkái közül kiemeljük a következőket: »Manuel de matière médicale« (Paris 1825), a mely német és angol nyelven is megjelent, s 1836-ban 4-ik kiadást ért; »Manuel d'Anatomie chirurgicale« (Paris 1826), »Recherches anatomiques sur les crustacés« (1828), »Histoire naturelle des crustacés« (1834—1841, 3 kötet), »Histoire naturelle des corallaires« (1858—60, 3 kötet), »Leçons sur la physiologie et l'anatomie comparée de l'homme et des animaux« (1857—68, 10 kötet); kiadta Lamarck »Histoire naturelle des non-vertébrés« című munkáját is 1836—45-ben 11 kötetben. Még több önálló munkáján kívül sokat dolgozott tudományos folyóiratokba, s Szicília tengeri faunáját Quatrefage és Blanchard társaságában áttanulmányozta. Ezeken kívül az állattani rendszer modern megállapítása körül szerzett érdemei nagy nevet szereztek neki, s maradé emléket biztosítanak számára. 1858. december 16-ika óta kültagja volt a magyar tudományos Akademiának is.

Enneper, Alfréd, derék matematikus, született 1830. jún. 14-ikén, elhunyt márczius 24-ikén mint a göttingai egyetem tanára. Sok jeles értekezése közül, melyek leginkább a göttingai tudós-társaság és egyetem Nachrichten-jében jelentek meg, kiemeljük a követ-

zőket: »Ueber die Function π von Gauss mit complexem Argument« (1856), »Beiträge zur Theorie der Flächen mit besonderer Rücksicht auf die Minimalflächen« (1882), »Bemerkungen über Theta-Functioren« (1883), »Ueber einige elliptische Integrale« (1884), »Bemerkungen zur Theorie der planen Curven« (1884), Ueber ein Euler'sches Integral« (1885).

Fehling, Hermann, chemikus, született 1812-ben Lübeckben; előbb Lübeckben és Brémában, majd Heidelbergában, Giessenben Liebignél és Párisban Dumas-nál tanult. 1838-ban Stuttgartban a műegyetem chemiai intézetének igazgatója lett. Művei szakfolyóiratokban jelentek meg. A Fehling-féle oldatot, a czukorpróbát minden chemikus és orvos ismeri. 1874-ben kezdte meg »Neues Handwörterbuch der Chemie« című nagy chemiai enciklopaediáját, a melynek befejezését azonban már nem érte meg; utána folytatja most Carl Hell. Elhunyt július 2-ikán 73 éves korában Stuttgartban.

Feilitzsch, F. K. O. Frhr. von, a fizika tanára a greifswaldi egyetemen, szül. 1817-ben Langensalzban, elhunyt június 11-ikén Bayreuth-ban Tanulmányait Lipcsében, Bonnban, Berlinben és Giessenben végezte s 1848-ban tanár lett Greifswaldban. Művei közül különösen említésre méltók: »Explicatio analytica constructionis universalis superficierum secundi ordinis« (Bonn, 1841); »Optische Untersuchungen, veranlasst durch die totale Sonnenfinsterniss am 28. Juli 1851« (Greifswald 1852); »Fernwirkungen des galvanischen Stroms« (Leipzig, 1856). Írt ezenkívül számos becses értekezést a szakfolyóiratokba.

Frerichs, Friedrich Theodor von, híres orvos és természetbúvár, született 1819. márczius 24-ikén Aurich-ban. 1838 óta Göttingában és Berlinben természeti és orvosi tudományokra adta magát, s később Göttingában a gyakorlati chemiával foglalkozott; 1842-ben Aurichban telepedett le mint

* V. ö. Term. tud. Közl. IV. kötet, 195. l. lap. VII. kötet, 187. l.

orvos, meglátogatta 1843-ban a prágai és bécsi orvosi intézeteket, 1846-ban pedig a hollandi, belgiumi és francia intézeteket. Ekkor habilitált Göttingában mint az orvostudományok docense, mire R. Wagner assistense lett a fiziológiai intézetben, s 1850-ben meghívták Kiel-be, hol előbb csupán a polyklinikának, később az akadémiai kórháznak is az igazgatója lett. 1851-ben a pathológia és therapia rendes tanára lett a boroszlói egyetemen, s egyszersmind az orvosi klinika igazgatója. 1859-ben, Schönlein halála után, mint a belgyógyászat tanára s klinikai igazgató Berlinbe hivatott meg, hol a ministeriumban is mint előadó tanácsos működött. Frerichs főtörekvése volt az orvostudományokat szigorúan természettudományi alapra fektetni. Főmunkáját, a »Klinik der Leberkrankheiten« (Braunschweig 1859.—1862, 2 kötet), a mely e téren a legkimerítőbb, saját és mások vizsgálatait teljesen felölelő mű, a párisi Institut a Monthyon-díjjal tüntette ki. Egyéb munkái közül kiemelendők még a következők: »Die Bright'sche Nierenkrankheit und deren Behandlung« (1851), »Ueber Gallert- und Kolloidgeschwülste« (1848). Számos értekezései, melyek az ő saját fiziológiai vizsgálatainak eredményei Wagner »Handwörterbuch der Chemie«-ben jelentek meg. Időnként foglalkozott a diabetes monografiájával, valamint a belső betegségek gyógyításmódjának megírásával, tisztán saját megfigyelései alapján. Szakmájában, a belgyógyászatban az exakt természettudományi iránynak nemcsak hivatott képviselője, hanem elsőrendű zászlóvivője volt. Levelező tagja vala a budapesti királyi orvos-egyletnek is. Élhúnyt Berlinben márcz. 14-ikén.

Godard, Louis, a híres léghajós, III-ik Napoleonnak »udvari léghajósa«, elhúnyt februárius 20-ikán Párisban 62 éves korában. 1867-ben tudvalevőleg Párisban rendszeres légutazásokat szerveztek, hogy a felhők nedvességi állapotáról, a légáramok irányáról és

sebességéről, a viharok képződéséről pontos adatokhoz jussanak. A kísérletek tételével Flammarion ismert csillagász bizatott meg. E kísérletek alkalomával Godard volt kísérője, s az elért eredményekben neki is megvan a maga része.*

Harting, Pieter, zoológus és botanikus, született 1812. februárius 27-ikén Rotterdamban, elhúnyt decz. 7-ikén Utrechtben, mint az ottani tudomány-egyetemen az állattan tanára; előbb Franeckerben az ottani athenaeumban mint a chemia és növénytan tanára, 1843—1856-ig Utrechtben mint a mikroszkópi anatómia és növényélettan tanára működött. Sokat foglalkozott a mikroszkóppal, s róla egy jó munkát is írt; egy időben a botanikusok közt szintheticai morfológiai kísérletei feltűnést okoztak. Sok értekezése jelent meg a »Bull. des Sc. Phys. et Nat. en Neérlande«-ban, a Liebig-Poggendorff-féle Annalisokban, a Compt. Rend.-ben, a Bot. Zeit.-ban s egyebütt.**

Henle, Jacob, kiváló anatómus, született 1809. július 9-ikén Fürthben, 1837-ben magántanár Berlinben, 1840-ben tanár Zürichben; 1844-ben Heidelbergában, 1862 óta pedig Göttingában, a hol máj. 13-ikán húnyt el. Tanult Bonnban és Heidelbergában, s 1834-ben Johannes Müller alatt anatómiai proszektor lett Berlinben, 1837-ben habilitált ugyancsak Berlinben, hol a mikroszkópi anatómiából és az általános pathológiából előadásokat tartott. 1840—1844-ben Zürichben tanárkodott mint az anatómia és fiziológia professzora; s Pfeufferrel együtt a »Zeitschrift für rationelle Medizin«-t alapította. Innen 1844-ben Heidelbergába hitták meg az anatómia második professzorának. Itten nyolcz éven át tartott előadásokat az anatómia, fiziológia, pathológia és anthropológia köréből fényes

* V. ö. Term. tud. Közl. XI. kötet, 295. lap.

** Botanikai munkáinak jegyzékét lásd a Magy. Növ. Lapok 1886. évf. 11—13. lapjain.

eredményekkel. Ekkor adta ki híres »Handbuch der rationellen Pathologie« (Braunschweig 1846—52) című munkáját, mely azóta bővítve több kiadást ért, s a melylyel megalapította az ú. n. rationális iskolát. Ennek törekvése volt a kórtani megfigyeléseket ismert fiziológiai tények alapján magyarázni, s így a kórtant és élettant úgyszólván egygyé olvasztani. Henle 1852-ben mint tanár és az anatómiai intézet igazgatója meghívást kapott Göttingába. Főmunkája: »Handbuch der systematischen Anatomie des Menschen« (Braunschweig 1855—64.), első rangot biztosított neki a tudósok sorában; e művében oly rationális terminológiát állapított meg, minőt előtte senki sem. Histológiai és fejlődéstani munkái leginkább a sejtek keletkezésének vizsgálatával foglalkoznak. Többi munkái közül kiemelendők a következők: »Ueber Schleim- und Eiterbildung« (1838), »Vergleichende Anatomie des Kehlkopfs« (1839), »Pathologische Untersuchungen« (1840), »Handbuch der allgemeinen Anatomie« (1841), »Zoologische Beschreibung der Haifische und Rochen« (1841), »Anthropologische Vorträge« (1876, 2 kötet), »Anatomischer Handatlas« (1874—1877) stb. Számos nagyobb dolgozatot írt a »Jahresbericht über Path. und Anatomie«, a Müller-féle »Archiv« stb. folyóiratokba s egyéb encyklopaediákba. 1884. jún. 5-ikén a magyar tudományos akadémia is kültagjává választotta.

Jeffreys, John George, zoológus, a ki 1869—70-ben a »Porcupine« hajónak az északi Atlanti oceánán végzett tengeremléységbeli kutatásait Carpenterrel és Sir Wyville Thomsonnal együtt vezette, elhunyt januárus 24-ikén Londonban 76 éves korában.

Jenkin, Fleeming, mérnök és fizikus, született 1833-ban Kent-ben, 1868 óta tanár az Edinburgi egyetem mérnöki osztályán, elhunyt ugyanott június 12-ikén. »Electricity and Magnetism« (London 1876) című derék munkája más nyelvekre is le van fordítva.

Joly Nikolas, az anatómia ta-

nára az Ecole de Medicine-en Toulouse-ban, ki az őslénytan és az etnografia terén is tevékeny volt, elhunyt október 17-ikén. »L'homme avant les métaux« (Paris 1879) című munkája németül is megjelent Lipcsében 1880-ban.

Klößen, Gustav Adolf von geográfus, született 1814. június 24-ikén Potsdamban, 1825—30-ban Berlinben az újonnan alapított ipariskolát látogatta, két évi előkészület után 1832—1836-ban az ottani egyetemen matematikát és természettudományokat tanult, 1836-tól ismételve beutazta déli Franciaországot, Olasz- és Görögországot; 1840-ben a geografia és német nyelv tanítója lett a berlini ipariskolán, hova 1855-ben tanárrá nevezték ki. Kezdetben számos derék munka lefordításával szolgálta az irodalmat; saját dolgozatai közül felemlítjük a következőket: »Das Stromsystem des oberen Nil« (1856, 5 térképpel), »Lehrbuch der Geographie (4-ik kiadásban 1867), a rendkívül gazdag tartalmú s tudományos becsű »Handbuch der Erdkunde« (3 kötet 1857—62, 3-ik kiadásban 1873-ban), »Das Areal der Hoch- und Tieflandschaften Europa's« (1873), »Leitfaden beim Unterrichts in der Geographie« 6-ik kiadás, 1876). Igen elterjedtek az ő »Repetitions-karten«-jei is. (1867, 17 lapon).

Molnár János, magyar gyógyszerész és chemikus, született Körömczbányán 1814. december 5-ikén, elhunyt Budapesten június 16-ikán. Ásványvizeink elemzése körül, valamint tudományos irodalmukban kiváló érdemeket szerzett magának. Életrajzi adatait bővebben közöltük a Természettud. Közlöny tavali, XVII-ik kötetének 308-ik lapján.

Nachtigal, Gusztáv, afrikai utazó, született 1834. februárius 23-ikán Eichstätt-ben Stendal mellett. A gimnázium elvégzése után orvostudományokat tanult Berlinben, Halleban, Würzburgban és Greifswaldban, s katonai orvos lett Kölnben, mígnem 1863-ban hirtelen fejlődött mellbeteg-

sége miatt Bone-ba, Algirba ment. Később Tuniszba költözött mint a bey házi orvosa; a tuniszi hadsereggel együtt működött a felkelők ellen. Rhohfs híres utazó ajánlatára 1868-ban öt bízta meg azon ajándékok átadásával, melyeket a porosz király a bornui szultánnak, Omar-nak küldött. 1869. februárius 17-ikén kelt útra Tripolisból, s Murzukból nagy veszedelmek közt elrándult Tibesti-óázra is, a melyen előtte európai még soha nem volt; itt a rabló tibbuk elfogták s csak veszedelmes kalandok után tudott valahogy kiszabadulni; ezután 1870-ben július havában szerencsésen megérkezett Kukába, Bornu fővárosába. Fő állomáshelyét itten felütvén, rendkívül fontos utazásokat tett a Csad-tótól északkeletre fekvő Borgu, és a tőle délre eső Bagermi környékére; 1873. márcziusban Wadai, Darfur és Kordofanon át szerencsésen megérkezett Kairóba. Ez a nagy út, mely alatt a bejárt területet minden tekintetben áttanulmányozta, s e vidékek topografiai, etnografiai, s egyéb viszonyairól rendkívül fontos adatok birtokába juttatott bennünket: Nachtigal az elsőrangú utazók sorába emelte. A párisi földrajzi társaság érdemeinek elismeréséül 1876-ban a nagy aranyéremmel tüntette ki; a német afrikatársaság pedig már előbb elnökének választotta meg. Az 1876. augusztusában a Közép-Afrika civilizálása végett alakult nemzetközi társaság a brüsseli gyűlésen bizottsági tagul küldte ki. Nachtigal egyike volt a legmerészebb úttörő utazóknak; az irodalmat számos értekezéssel gazdagította, melyek a különféle folyóiratokban jelentek meg. 1879—1881-ben megjelent »Sahara und Sudan« című két nagy kötetes illusztrált munkája öleli magába mindazokat a megfigyeléseket és tapasztalatokat, melyek hat évi afrikai utazásának igen becses eredményei. Nagy része volt abban, hogy a németek Afrika keleti partjait birtokukba vették. Elhunyt április 20-ikán a »Möve« nevű hajón Palmas fok közelében.

Quintus, Icilius Gustav

von, fizikus, született 1824. szeptember 20-ikán Celleben. 1849-ben docens Göttingában, azután tanár a politéchnikumon Hannoverben; elhunyt márcz. 17-ikén ugyanitt. Művei közül említést érdemel: »Experimentalphysik« (1855.) és »Abriss der Experimentalphysik«.

Reichardt, Heinrich Wilhelm, botanikus, a cs. és k. udvari növénytár vezetője, született Iglauban 1835. április 16-ikán. Elhunyt Mödlingben Bécs mellett augusztus 2-ikán. Szülővárosában a gimnáziumot elvégezvén, Bécsbe ment, s 1854—1859-ben orvostudományokat tanult; 1860-ban doktor lett, s még ez évben júliusban a botanika magántanára lón a bécsi egyetemen, s október 1-én a botanikai tanszék aszisztense. 1866. július 9-ikén a cs. k. botanikai udvari kabinethez kusztoszszá nevezték ki; 1879-ben pedig a botanika tanára lett az egyetemen. — Ő volt első, ki ausztriai egyetemen az összes kriptogámokat felölelő előadásokat tartott; kezdetben növénytársasággal is foglalkozott, miről a bécsi akadémia kiadványaiban megjelent, a növények rostedény-rendszerére vonatkozó értekezései tanuskodnak. Később az Osztrák-Magyar birodalom spórás és magot termő növényeivel, organografiai, teratológiai és biológiai tanulmányokkal foglalkozott, melyekről számos kisebb-nagyobb közlemény jelent meg tőle a bécsi szakfolyóiratokban; több keleti növény ismertetését is neki köszönjük. Nagyobb és terjedelmesebb dolgozatai a Novara expedíció alkalmával gyűjtött mohokról és gombákról kiadott munkája (Reise Seiner Majestät Fregatte Novara um die Erde. Botanischer Theil I. Band. 130—196. Pilze, Leber- und Laubmoose. Mit 17 Tafeln. Wien 1870) és a Hypericineák monografiája Martius és Eichler Flora brasiliensis-ében. Élénk részt vett Bécs tudományos mozgalmában előbb mint az állat-növénytanai társulat titkára, később mint ennek és a kertész-társaságnak alelnöke. Kültagja volt a magyar tudományos akadémiának

is, hol emlékezésedet Kanitz Á. tartott fölötte 1886. október 25-ikén.

Robin, Charles, a boncztan tanára a Párisi École de Medicine-en, a modern hisztológia megalapítója, született 1821. június 4-ikén Jasseronban, 1840-től orvostudományokat tanult Párisban, 1845-ben Leberttel beutazta Normandia partjait és a Jersey-szigeteket, hogy egy újra alapítandó természetrajzi múzeum számára anyagot gyűjtsön. Ennek kapcsán ettől kezdve kiválóan a kórboncztanra szánta magát, promoveáltatott 1846-ban, a következő évben a természettudományok tanára lett az orvosi fakultáson s 1862-ben elfoglalta a hisztológiának újonnan felállított tanszékét. 1876-ban Ain dep. szenátora lett; 1866 óta tagja a francia tudományos akadémiának. Főbb munkái: »Du microscope et des injections« (3-ik kiadásban, Paris 1876), »Traité de chimie anatomique et physiologique« (1853, három kötet), »Histoire naturelle des végétaux parasites« (1853), »Leçons sur les humeurs normales et morbides de l'home« (2-ik kiadás, 1875). Ezeken kívül érdek növénytani dolgozatairól is ismeretes volt a botanikusok körében. Ide tartozó értekezései a Soc. biol. memoir-jaiban és Compt. Rendus-ben jelentek meg. Elhunyt november 6-ikán Jasseronban.

Say Móricz, kémikus, budapestvidéki tankerületi főigazgató, született Székes-Fehérvárott 1830. okt. 4-ikén. Székes-Fehérvárott a gimnáziumot, Egerben és Pesten pedig a bölcsészeti tanulmányokat végezte; azután nagybátyja ösztönzésére mérnöknek készült, s ily minőségben 1847-ben a Buda-Székesfehérvári vasútvonal kitűzésénél vett részt. Az 1848-iki szabadságharcz, a melyben mint tűzmester Dembinszki hadseregében szolgált, mérnöki pályájának végét vetett. Hazatérve a szabadságharcz után atyja mellett gyógyszerészkedett, 1853—54-ben a bécsi egyetemet látogatta, hol Redtenbacher vezetése alatt a kémiával behatóan foglalkozott; itt nyerte gyógyszerési oklevelét s 1855-

ben chemiai doktorságát. 1855-ben Wertheim budapesti egyetemi tanár segédje lett, a mely állásából 1858-ban az akkori cs. k. helytartó tanács a budai főreáliskolához a chemiai tanszékre pót-tanárnak, 1860-ban pedig rendes tanárnak nevezte ki; 1868-ban ez intézet aligazgatója, 1870-ben pedig igazgatója lett, mígnem 1884-ben a budapestvidéki tankerület főigazgatójává nevezetett ki. 1875 óta tagja volt az orsz. tanárvizsgáló bizottságnak is. Say Móricz munkásságának legfőbb momentumai a tanügy terén érvényesülnek; mint tanár, ritka odaadása, világos, értelmes, egyszerű, s mégis bizonyos tekintetben elegáns előadása, megnyerő modorával biztos sikert aratott. A tanügy érdekeinek mindenütt zászlóvivője volt. Öt nagyobb utazása Német-, Francia-, Angol-, Olasz- és Görögországba, Egyiptomba és Palesztinába nagy mértékben kifejlett izlésére, valamint általános műveltségére nagy befolyással volt. Irodalmi munkásságából kiemeljük a következőket: »Tizenöt jelesebb magyar buzafaj vegytani elemzése«, melylyel 1866-ban Társulatunk egyik pályadíját elnyerte.* 1862-ben megjelent chemiai tankönyve most már negyedik kiadásban van elterjedve hazai tanintézeteinken; 1868-ban lefordította Fresenius minőleges chemiáját. 1879-ben »Budapest ásványvizei és fürdői«-ről nagyobb tanulmány jelent meg tőle a Magy. Orvosok és Természetvizsgálók XX-ik nagygyűlése alkalmával kiadott monografiában. Keleti utazását »Töredékek egy keleti utas naplójából« cím alatt írta meg, mely a budai reáliskola 1880—1881. és 1881—1882. évi értesítőben jelent meg. A Természettudományi Társulatnak választmányi tagja, s több éven át alelnöke volt; írt a társulat folyóiratába s »a gyufa történeté«-ről tartott előadása általános tetszésben részesült.**

* Megjelent a Term. tud. Társ. Közölnye 1886. VI-ik k. 81. l.

** Társulatunknál kifejtett irodalmi munkásságáról számot ad a Társulat folyóiratának tárgymutatója, 25. l.

A magyar tud. akadémia 1860-ben levelező tagjául választotta; székfoglalóját 1870-ben tartotta meg Liebig »Az állati munka és annak forrása« című dolgozatának ismertetésével.

Schlagintweit, Robert von, geográfus, született 1837. okt. 27-ikén Münchenben, 1853-ban magántanár Münchenben, 1854—57-ben bátyjaival, Hermannal és Adolffal Indiában, 1868-ban Északamerikában igen nagy és eredményekben gazdag utazásokat tett; később tanár lett Giessenben, a hol június 6-ikán elhunyt. A három Schlagintweit testvér érdemei a geográfiai tudományos kutatások és utazások terén úgy szólván elválaszthatatlanok, s ha egyes utakat külön tettek is meg, az eredmények irodalmi összegezésében együttesen dolgoztak. Indiába és a Himalája vidékére Humboldt ajánlatára küldettek ki, különösen India mágnesi görbéinek meghatározása, meteorológiai megfigyelések, geológiai, geognosztikai munkálatok és magasságmérések végett. 1857-ben Adolf még további utazásra határozta magát, hogy Tibetet és Turkesztánt átkutassa, áthatolt a Karakorum és Küenlün hegylánczon, s 1857. augusztus 26-ikán Jarkandba ért; itt elfogták, Kaszgarba vitték s meggyilkolták. A három testvér gyűjtötte gazdag etnográfiai és természetrajzi tudományos anyagot Jägersburg várában rendezte be az életben maradt két testvér, honnan II. Lajos bajor király rendelkezére Nürnberg várába szállították át 1877. májusban.— Robert 1868-ban Északamerikába küldetett ki, s ennek eredményeit »Die Pacific-Eisenbahn« (Köln 1870), »Kalifornien« (1871), »Die Mormonen« (2-ik kiadás 1877), »Die Prairien« 1876, című igen becses munkáiban tette közzé.*

Serret, Joseph Alfréd, jeles matematikus, született 1819. aug. 30-ikán Párisban, 1848-ban examinátor

volt a politechnikumon, később tanár a Sorbonne-on, 1860 óta tagja a tud. akadémiának, elhunyt márczius 2-ikán Versaillesben. A szakfolyóiratokban megjelent értekezéseinek kívül különösen derék tankönyveit kell kiemelnünk, a melyek közül a »Cours d'algèbre superieure« (1843. 2 kötet) több kiadást ért, s Wertheim fordításában németül is megjelent; továbbá »Cours de calcul differentiel et integral« (Paris, 1868. 2 kötet.) Lagrange műveit Serret adta ki összegyűjtve.

Siebold, Karl Theodor Ernst von, híres zoológus és fiziológus, született 1804 februárius 16-ikán Würzburgban. Orvostudományokat tanult, s kerületi fizikus lett Heilsbergben Poroszországban, azután 1834-ben Königsbergben orvoskodott, s a rákövetkező évben a danczigi bábaképző intézet igazgatója lett; 1840-ben a fiziológia tanára Erlangenben, 1845-ben Freiburgban, 1850-ben Boroszlóban, 1853-ban a fiziológiai és összehasonlító boncztanak s később az állattannak is a tanára, s egyszermind a müncheni állattani kabinet igazgatója lett. A zoológia és fiziológia történetében fényes nevet vívott ki magának rendkívül széleskörű munkásságával, különösen a szisztematika, a vég-lények tana, a meduzák fejlődéstana, a belférgek és rovarok természetrajza körében. Bebizonyította a parthenogenesis előfordulását,* s tények alapján megállapította a méhek társadalmi életének Dzierzontól származó elméletét. Folyóiratokban és akadémiai kiadványokban megjelent nagybecsű értekezéseinek kívül legkiválóbb munkái a következők: »Lehrbuch der vergleichenden Anatomie der wirbellosen Thiere« (Berlin, 1848), »Observationes de Salamandris et Tritonibus« (1828), »Beiträge zur Naturgeschichte wirbelloser Thiere« (Danzig, 1839), »Ueber Band- und Blasenwürmer« (Leipzig 1854), »Wahre Parthenogenesis bei Schmetterlingen

* Schlagintweit Hermann életrajzi adatait lásd Term. tud. Közölny XV. k. 530. l.

* V. ö. Term. tud. Közölny IV. k. 1872. 63. l.

und Bienen« (1856), »Beiträge zur Parthenogenesis der Arthropoden« (1871), »Die Süßwasserfische von Mitteleuropa« (1863). Kölliker-rel 1849-ben alapították a »Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie«-t,* a mely azóta a zoológia lekválóbbr organumává emelkedett, s a melynek zászlója alá a legkitünőbb munkatársak csoportosulnak. Elhúnyt Münchenben apr. 7-ikén.

Silliman, Benjamin, a chemia tanára Newhavenben, elhúnyt New-Yorkban januárius 15-ikén 69 éves korában.

Sonklar zu Innstädten, Karl von, geografus és orografus, a ki különösen a tiroli Alpeksek átkutatása körül szerzett érdemeket, szül. 1816. december 2-ikán Fehértemplomban, Temes megyében, elhúnyt jan. 10-ikén Innsbruckban. Első nevelését szülőhelyén nyerte, azután Karánsebesen tanult; hadapród lett, s 1848-ban gróf Coronini, Ó Felsége volt nevelője mellett működött, honnan Victor főherceghez ment nevelőnek. 1857-ben mint őrnagy a Bécs-Ujhelyi katonai akadémia tanára lett, hol 1865-ben ezredesi,

* Terjedelmes életrajzát, valamint 197 közleményének s önálló műveinek jegyzékét lásd a Zeitschr. für wissensch. Zool. 1885. évi 42-ik kötetében.

1873-ban pedig, nyugalomba lépésekor tábornoki rangra emeltetett. Sok derék értekezése mellett kiemeljük »Allgemeine Orographie« (Wien, 1873), továbbá »Die Gebirgsgruppe der Hohen-Tauern« (Wien, 1866) című munkáit. A növénytan köréből is több figyelemre méltó közleménye jelent meg az Oest. Bot. Zeitschrift-ben.

Tresca, Henri Edouard, mérnök és fizikus, született 1814-ben Dünkirchenben, előbb mint polgári mérnök működött, 1852-ben a Conservatoire des Arts et Metiers-en tanár lett Párisban, s ennek az intézetnek szentelte életének legnagyobb részét; de e mellett 1854 óta az alkalmazott mechanika tanára volt az École normale-on és a földmíves-iskolán, 1872 óta tagja a párisi tudományos akadémiának; elhúnyt június 21-ikén.

Tulasne Charles, orvosdoktor Párisban, született Langeais-ben 1816. szept. 5-ikén, elhúnyt Hyèresben 1884. augusztus 21-ikén. Bátyjával Louis René-vel több mycológiai értekezést dolgozott; főmunkájuk: »Selecta Fungorum Carpologia« (Paris 1861—65, 3 kötet), melyben a gyönyörű ábrák T. Charlesnak köszönhetők, ki rendkívül ügyes rajzoló és festő volt.

Közli LENGYEL ISTVÁN.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

ANTHROPOLÓGIA.

(6.) A TÜNDÉRMESÉK JELENTŐSÉGE. Minden népnek vannak tündérmeséi, melyek nemzedékről nemzedékre átöröklődve, idő jártával gyakran tetemesen módosulnak s eredeti alakjukból egészen kiforgatva jutnak reánk. E mesék gyakran bizonyos helyekhez vannak kötve, részben olyanokhoz, melyek feltűnő alakjuknál fogva a lakosság figyelmét magukra vonták, részben pedig olyan helyekre vonatkoznak, melyek emberek lakásául szolgálhattak; így a legtöbb tündérmese valamely feltűnő

sziklához, valamely barlanghoz vagy forráshoz fűződik s azt a tündérek lakásaként tünteti fel. Eddig még kevés történt annak kikutatása körül, vajjon eme helyek ős időkben nem szolgálhattak-e csakugyan valamely kihalt vagy kivándorolt népség lakóhelyéül. Sébillot Pál ily szempontból kutatta a Bretagne tündérmeséit s kutatásaiban a következő eredményre jutott:*

Mindezen tündérmesék közös vo-

* L'homme, 1884. évfolyam, 23. sz.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.